

פרי קודש היולאים

לעילוי נשמת
מרת חיי גיטל מרים ע"ה
בת החבר ר' שלמה
שמשון מיינר ז"ל
נלב"ע ב' אב תש"פ
תנצב"ה

פ' דברים-חזון תשפ"ג

מתורתו ומורשתו של רבינו הגה"ק הילל זצ"ל
אבדק"ק סאסרעגען

בס"ד, (שנה ב') גליון מס' 72

פרשת דברים

מניעת התוכחה גרמה לחורבן

אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה וְגו'

(דברים א, א)

ואמרו חז"ל (שבת קיט, ב) "לא חרבה ירושלים אלא בשביל שלא הוכיחו זה את זה". ולכן פתח ב"אלה" שפוסל את הראשונים, שכנגד מניעת התוכחה שגרמה לגלות, משה רבינו כן הוכיח את בני ישראל.

(ח"ב קלה)

ידוע הכלל שאמרו חז"ל (שמות רבה ל, ג), "כל מקום שכתוב 'ואלה' מוסיף על הראשונים, ובכל מקום שכתוב 'אלה' פוסל את הראשונים". ואפשר לפרש הרמז שפתח ב"אלה הדברים", אחרי שבפר' מסעי נרמזו גלויות ישראל (כמבואר לעיל פר' מסעי ד"ה אלה מסעי),

התוכחה יכולה להיות "דבש" לזה ו"עוקץ" לזה

אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה וְגו'

(דברים א, א)

שוגגים הרי שעכשיו הם מזידים, אחרי שהוכיחם.

ובזה מתרץ המדרש הנ"ל למה פתח ב"אלה הדברים", והרי "דיבור" הוא לשון קשה (מכות יא, א; רש"י במדבר יב, א ד"ה ותדבר), ו"אמירה" היא לשון רכה (כמבואר ברש"י שמות יט, ג), והתוכחה צריכה שתיאמר בלשון רכה¹.

אלא שהתוכחה היא כמו הדבורה², שבעלי נהנים מהדבש ואחרים עלולים להינזק מהעוקץ. כך היא התוכחה, למוכיח היא מועילה, שהציל את נפשו מתביעה על כך שלא הוכיח, ולשומעים שלא קיבלו את התוכחה היא עוקץ, כי שוב אינם שוגגים, ולכן נאמר "דיבור" לשון קשה.

(ח"ב קלז)

איתא במדרש (דברים רבה א, ו) "מה הדבורה הזו דובשה לבעלה ועוקצה לאחרים, כך הן דברי תורה, סם חיים לישראל וסם המות לעובדי כוכבים".

הנה אף אם התוכחה אינה מתקבלת, הרי שהמוכיח את נפשו הציל, כי אילו לא הוכיח ה' נתפס בעוונם. כדמצינו בגמרא (שבת נה, א), שמידת הדין קיטרגה על הצדיקים שלא מיחו, ואפילו שגלוי וידוע לפני הקב"ה שאף אילו מיחו לא היו מקבלים מהם, עיי"ש. וכן מצינו (שם נד, ב), שפרתו של שכנתו של רב"ע "היתה יוצאה ברצועה שבין קרניה שלא ברצון חכמים", ונקראת על שמו מפני שלא מיחה בה.

אמנם על אלו שאינם מקבלים תוכחה יש תביעה, כי אם היו

ברכת משה היתה שיתרבו ויתעלו בתורה וחכמה

ד' אֵלֶּי אָבוֹתְכֶם יִסֹּף עֲלֵיכֶם כָּכֶם אֵלֶּף פְּעָמִים וְגו'

(דברים א, יא)

בעלי שלימות, עד שבדורו של שלמה המלך אמר (קהלת ז, כח) "אדם אחד מאלף מצאתי וגו'", שרק מתוך קיבוץ אלף איש נמצאה שלימות כמו של אברהם אבינו.

ולעתיד לבוא, כשיקויים בנו מאמר הכתוב (ישעי' יא, ט) "כי מלאה הארץ דעה את ד' וגו'", אזי יתקיים בנו "הקטון יהי' לאלף והצעיר לגוי עצום" (שם ס, כב), שאצל איש אחד תמצא שלימות שכיום נמצאת רק בהיקף אלף אנשים.

נראה לי לבאר בהקדם מה שאמרו חז"ל (ברכות טז, ב; ומקורו במסכת שמחות פרק א, הל' יב), "אין קורין אבות אלא לשלושה". ולכאורה קשה, הלוא אמרו חז"ל³, "אין לך דור שלא יהיו בו כאברהם יצחק ויעקב", ואם כן למה רק הם נקראו אבות. אלא שהם היו שלמים בתכלית השלימות בכל מידה נכונה, ובדורות הבאים נתמעטה והלכה השלימות, עד שהשבטים בני יעקב, רק בהיקבצם יחד נמצאה אצלם דרגת השלימות כמו אצל האבות⁴. ובדורות שאחריהם הלכו ונתמעטו

¹ א"ה. ואכן משה רבינו ע"ה הוכיחם רק ברמזים.

² א"ה. אפשר שרבינו הגה"ק זצ"ל התכוון לרמז שלשון נופל על לשון, "דבורה" מלשון "דיבור", "אלה הדברים".

³ בבראשית רבה (נו, ז) איתא אברהם ויעקב אך בילקוט שמעוני על נ"ך (רמז צז, ד) נזכר גם יצחק.

⁴ א"ה. על פי דברי רבינו הגה"ק זצ"ל אפשר לפרש מאמר חז"ל (שבת נה, ב) על הפסוק (בראשית לה, כב) "ויהיו בני יעקב שנים עשר", "מלמד שכולן שקולין כאחד", שכולם יחד שקולים בשלימותם לאחד האבות.

"...ואולי אם המצא תמצא איזה דברי אגדה אשר ראוי
לאמרם בשבילי, אולי אבנה גם אני בעבורכם..." (שם בהקדמה)

"וזאת באתי לרשום איזה ליקוטים למען ירוץ הקורא, ולאמר
בשבילי איזה דבר בכל שבוע..." (קודש היולאים ח"א עמ' ז)

וזאת היתה הברכה אשר ברך משה רבינו ע"ה את בני ישראל,
ואמר להם "ד' אלקי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים", שיוסיף

עליכם חכמה וצדקות עד שכל אחד ואחד יהי' כאלף, וכעין הגאולה
העתידה. (ח"ב קמ)

שבת חזון

מכיון שחטאו ישראל נפלו ממדרגתם

איכה יְשָׁבָה בְּדָד וּגְוִי

(איכה א, א)

כמלאכי עליון, ועוד הגדיל חכמתו מחכמתם, ומכיון שחטא ירד
ממדרגתו. ועל כן פנה אליו הקב"ה ואמר לו "אַיֶּכָּה", כלומר היכן
גדולתך ומעלתך הגדולה שהיתה לך.

וכן בני ישראל היו ברום המעלה, ואין אומה שנתעלתה למעלה
גבוהה כשלה. ומכיון שחטאו וירדו ממעלתם, קונן עליהם בלשון
"איכה ישבה בדד", כלומר איך נפלו גיבורים ממעלתם הגדולה
שהיתה להם. (ח"ב קכ"ט)

במדרש (פתיחה לאיכה רבתי אות ד) אמר הקב"ה, אדם הראשון הכנסתי
אותו לגן עדן וצויתיו ועבר על ציוויי, ודנתי אותו בגירושין
ובשילוחין, וקוננתי עליו איכה שנאמר (בראשית ג, ט) "ויאמר לו אַיֶּכָּה",
אַיֶּכָּה כתיב. אף בניו, הכנסתי אותם לארץ ישראל וכו' וצויתים וכו',
ועברו על צוויי וכו', ודנתי אותם בגירושין ובשילוחין וכו', וקוננתי
עליהם "אַיֶּכָּה יְשָׁבָה בְּדָד".

נראה לבאר הרמז, דאדם הראשון נברא להיות למטה בעולם הזה

נא להתפלל לרפואת נכדת רבינו הגה"ק זי"ע
מרת **אסתר בת מירש** (לייפר) בתוך שאר חולי ישראל

דברי התענוגים

מאת רבינו בנימין וואלף בן רבינו יואל זצ"ל רייכלס אב"ד שאפי, מח"ס "דברי התענוגים"
חותנו של רבינו הגה"ק הילל הזקן זצ"ל אב"ד אייבשיץ

בענין איסור מלאכה בליל תשעה באב

במלאכה, ובת"ב לילו מותר, ורק היום אסור במלאכה במקום שנהגו.
וכיון שזהו מהלך הסוגיא, לכן פירש רש"י בפסחים, שליל ת"ב אסור
במלאכה, ואם ישנו צד להתיר מלאכה זהו רק בבין השמשות.

אבל הביאור הזה, ד"ספקו" הכוונה לבין השמשות, נדחה בגמרא.
ומתרצינן, "לא, לקביעא דירחא". כלומר, "ספקו אסור" לגבי יוה"כ,
הוא שכשאדם מסתפק אם עיברו הבי"ד את החודש, וי' בתשרי הוא
יום אחד מאוחר יותר, עליו לצום ב' ימים מחמת הספק. משא"כ
בתשעה באב, "ספקו מותר". ולפי המסקנה הזו, אפילו במקום שנהגו
שלא לעשות מלאכה, אין ראייה לאסור את הלילה. ועל כן פירש רש"י
במסכת תענית, שבלייל ט' באב מותרין במלאכה.

ולהלכה סיים המג"א, ומסתימת כל הפוסקים משמע דאסור גם
בלילה. ולא דמי לתענית צבור, דהתם הטעם שיהיו פנויים ויתאספו
להתפלל, ולכן מותרים בלילה, דלא היו מתאספים בלילה, כדאיתא
בגמרא. משא"כ בט' באב, שאין אסור במלאכה, ותליא במנהגם,
שהנוהגים איסור, טעמם שלא יסיחו דעתם מאבילות, או משום עינוי,
ולכן אף בלילה אסור, עכ"ל [וכ"כ במשנ"ב סקמ"ג. ועי' בערוה"ש סעי' יט].
ואמנם ראייתו דהלילה צריך להיות אסור, כדי שלא יסיחו דעתם
מהאבילות, אינו מוכרח, דהברטנורא (פסחים פ"ד מ"ה) פירש טעם זה
אתלמידי חכמים - "שבכל מקום בטלים ממלאכתן כל אותו היום, כדי שלא
יסיחו דעתם מאבילות", אבל לא על אינשי דעלמא, שאינם עושים
מלאכה במקום שנהגו שלא לעשות, שלגביהם יתכן שיש טעם אחר,
ואינו שייך בלילה אלא רק ביום⁵. וקל להבין. (מרפא לנפש דף עב:)

שנינו במסכת פסחים (דף נד:), מקום שנהגו לעשות מלאכה
בתשעה באב עושין, מקום שנהגו שלא לעשות מלאכה אין עושין.
ובכל מקום תלמידי חכמים בטלים. רבן שמעון בן גמליאל אומר,
לעולם יעשה אדם עצמו תלמיד חכם. וכן נפסק להלכה בשולחן ערוך
(או"ח סי' תקנד סעי' כב), מקום שנהגו לעשות מלאכה בט' באב, עושין.
במקום שנהגו שלא לעשות, אין עושין. וכתב המג"א (שם סקמ"ג),
שלא לעשות, כדי שלא יסיחו דעתן מהאבילות וכו'. ונראה לי,
דמטעם זה גם בלילה אסור במלאכה, דהא גם בלילה מחויב להתאבל.
והקשה המג"א, דמפירוש רש"י במסכת פסחים (שם ד"ה בין
השמשות), שכתב, "בין השמשות שלו אסור, באכילה ובמלאכה",
משמע שהלילה וודאי אסור במלאכה. אבל במסכת תענית (דף יג.)
כתב רש"י, משמע מהכא דבליל ט' באב מותרין במלאכה ואין איסור
אלא ביום, ואין מפרסמין הדבר, עכ"ל. והניח המג"א בצ"ע.

ותירץ מו"ח הרב [בנימין וואלף רייכלס] זצ"ל, דהנה בגמרא (פסחים
שם) הקשו על הדיוק "שבין השמשות שלו אסור", מהברייתא, אין בין
תשעה באב ליום הכיפורים, אלא שזה ספיקו אסור וזה ספיקו מותר.
ולפי ההו"א, "ספיקו" היינו בין השמשות, שהוא ספק יום וספק לילה.
ובביה"ש של יוה"כ כבר אסורים בכל האיסורים, ובתשעה באב, לא
יתחילו איסוריו אלא משתחשך ולא בביה"ש. ולפי הביאור הזה,
בת"ב, כשהוא בוודאי לילה אסור במלאכה, והחילוק הוא רק לגבי
בין השמשות. דאם כל הלילה מותר במלאכה, היה על הברייתא
לינקוט, אין בין תשעה באב ליום הכיפורים, אלא שביוה"כ לילו אסור

⁵ כגון כדי שיהיו פנויים להתאסף לאבילות בצבור, על דרך שנהגו בימינו באמירת הקינות, וזה נהוג רק ביום. ועי' שכתב המג"א עצמו לגבי איסור מלאכה בתענית ציבור, דהטעם הוא שיהיו פנויים ויתאספו להתפלל, וזה אינו שייך בלילה. וזכר לדבר יש ממה שכתב הרמ"א (או"ח שם סכ"ב), ולא נהגו באיסור מלאכה כי אם עד הצות.

לקבלת הגליון בעז"ה מידי שבוע, וכן לקבלת גליונות קודמים, להנצחה והודעה על שמחה

נא לשלוח לכתובת: info@Kodesh-Hilulim.com

כמו"כ כל מי שיכול להעשיר ברעיונות ומאמרים וכדו' למטרות הגליון נא לשלוח לכתובת הנ"ל.